

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

**АРХЕОЛОГИЧЕСКИ
ОТКРИТИЯ И РАЗКОПКИ
ПРЕЗ 2014**

София
2015

лението и датирането на печатите дължим на проф. Ив. Йорданов, за което изказваме сърдечни благодарности.

В кв. Ш23 се проучи яма за смет, в която се откри фрагментирана средновековна керамика, животински кости и две бронзови обеци от XI в.

Крепостта е изградена на планинско плато, по северните склонове на Родопите, с изглед към Тракийската низина и в началото на Беломорския проход. Тази даденост предполага заселването ѝ от най-ранни времена, за което свидетелстват откритите в нея предмети на бита. Като потвърждение на изказаното мнение са и проучените в района до нея енеолитно селище до с. Руен (Детев, Бачкова-Морева 1969, 48-57), светилище на Тракийския херос (Mihailov 1961, 211-213) антично селище от I-IV в., базилика от IV-VI в. и средновековна църква (Морева 1983, 13-19).

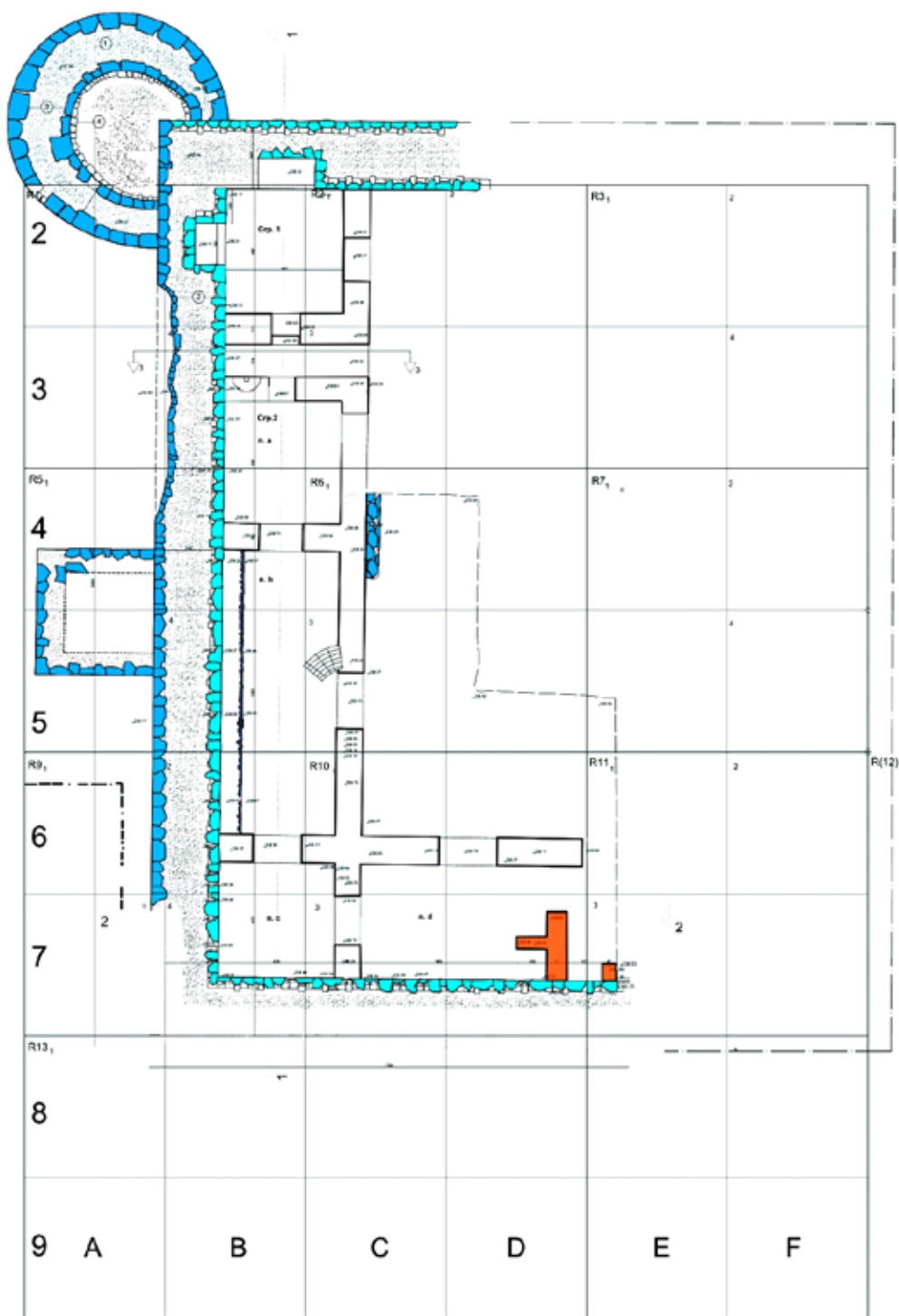
Литература

- Данчева-Василева 2009:** А. Данчева-Василева. Пловдив през средновековието IV-XIV век. София, 2009, 248-249.
- Детев, Бачкова-Морева 1969:** П. Детев, Р. Бачкова-Морева. Разкопки на праисторическото селище при с. Руен, Пловдивски окръг. – Археология, 1969, 1, 48-57.
- Илчева 1989:** И. Вълчева. Вкопани пещи-гандири от праисторическото селище Хотница-Водопада. – Археология, 1989, 3, 20-27.
- Морева 1983:** Р. Морева. Старохристиянска базилика и средновековна църква при с. Долни Воден, Пловдивски окръг. – Археология, 1983, 4, 13-19.
- Jordanov 2006:** Iv. Jordanov. Corpus of Byzantine Seals from Bulgaria, vol. 2. Sofia, 2006, 239-242.
- Mihailov 1961:** G. Mihailov. Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae, vol. III. Sofia, 1961, 211-213.

№ 45. АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ПРОУЧВАНИЯ НА СРЕДНОВЕКОВНА КРЕПОСТ „МАЛКОТО КАЛЕ“, С. ВОДЕН, ОБЩИНА БОЛЯРОВО, ОБЛАСТ ЯМБОЛ

Стефан Бакърджиев, Тодор Вълчев

Археологическите проучвания на средновековна крепост „Малкото кале“, в землището на с. Воден, общ. Болярovo, обл. Ямбол се проведеха в периода октомври-ноември 2014 г. от археологически екип в състав – научен ръководител Ст. Бакърджиев (РИМ-Ямбол), зам.-ръководител Т. Вълчев (РИМ-Ямбол) и научен консултант доц. д-р Б. Петрунова (НАИМ-БАН), с финансовата подкрепа на Министерство на културата. В археологическия екип участват – Я. Русев (РИМ-Ямбол) и М. Козарев (РИМ-Ямбол). Съгласно работната програма, археологическите проучвания бяха съсредоточени в западната половина на вътрешното пространство. Проучи се вътрешното пространство по протежение на цялата западна и половина от южната крепостна стена, на площ 285 кв. м (обр. 1). В резултат на проучването бе установено, че сграда № 2 се развива не само по протежение на западната крепостна стена, но и по протежение на южната крепостна стена. Сградата е с верижен план. За вътрешна стена е използвано вътрешното лице на западната и южната крепостни стени. Напречните зидове, които разчленяват сградата, са долепени на фуга към крепостната стена. Стените на сградата към вътрешния двор са в единен замисъл, без фуги. Входовете между отделните помещения са в една ос и имат ширина 1,60 м, праговете са с височина от 0,18 м от жълта глинеста пръст и дребни камъни. Входовете към вътрешния двор на крепостта са по-широки, но също с еднаква ширина от 2,20 м. В рамките на сграда № 2 към момента са проучени изцяло три и частично четвърто помещение.

СИТУАЦИОНЕН ПЛАН М 1:50

Обр. 1. План на поучения участък от средновековната крепост „Малкото кале“, с. Воден, община Болярово, област Ямбол.

Помещение А има вътрешни размери 4,34 x 4,16 м и два външни входа – от север към сграда № 1 с ширина 0,95 м и от изток към вътрешния двор с ширина 2,20 м (338,67 м), който към момента попада под рампата. От юг през вход с ширина 1,60 м (338,71 м) се влиза в помещение В.

Помещение В има правоъгълна форма и размери 10,01 x 4,18 м, вход от изток с ширина 2,20 м (338,81 м), разположен в средата на източната стена. От разкритата паднала северна страница на входа можем да предполагаме наличието на тухлена арка. През вход от юг с ширина 1,60 м (338,56 м) се

влиза в помещение С. Двата вътрешни входа са разположени в една ос и имат еднаква ширина. На определен етап помещението е стеснено. По цялата му дължина от запад до вътрешното лице на крепостната стена е долепен зид от сравнително дребни ломени камъни споени с кал. Новият зид има ширина 0,80-0,85 м и височина 0,85-0,90 м (340,47 м).

Помещение С се позиционира в самия югозападен ъгъл на вътрешното пространство на крепостта. Има почти квадратна форма и размери 4,10 x 4,16 м. В помещението се влиза от север и от изток съответно през помещения В и D. Входът към помещение D е оформен като предходните – ширина 1,60 м (338,79 м) и праг с височина 0,18 м от жълтеникава глинеста пръст. От северната страна на входа на височина 0,85 м (339,55 м) се разкри полукръгла ниша в стената. Нишата е с диаметър 0,50 м, във височина се стеснява като придобива кошеровидна форма. Запазена е на височина до 0,42 м, обмазана е с варова мазилка с дебелина 0,03-0,035 м. Южният и северният крепостен зид в рамките на това помещения са запазени до височина 2,62 м в суперструкция.

Следващото помещение е обозначено като D. То се позиционира по протежение на южната крепостна стена източно от помещение С. Помещението е с ширина 4,18 м и проучена към момента дължина от 9,02 м. В проучената си част помещението има 2 входа на север към вътрешния двор на крепостта. Вход № 1 (западен) е изцяло проучен с ширина 2,20 м, а от вход № 2 (към момента източен) са проучени 1,10 м.

Подовите на всички помещения са от трамбована жълтеникава глинеста пръст. Подовите им нива са както следва: А – 338,40 м; В – 338,37-338,40 м; С – 338,40-338,46 м и в D – 338,50-338,59 м. Както бе споменато по-горе, за вътрешни стени на помещенията е използвано вътрешното лице на западната и южната крепостни стени. На отделни места в помещения С и D се откриват останки от мазилка от бял хоросан.

Лицевите зидове на всички помещения са с дебелина 0,80-0,85 м. Те са с цокъл от четири реда средни и дребни ломени камъни споени с бял хоросан. Над четвъртия ред следва изравнителна хоросанова замазка с дебелина 0,03-0,45 м. Над цокъла има следи от положена хоризонтално дървена скара (сантрач) от квадратни греди със сечение 0,15 x 0,15 м. Скарите се широки 0,60 м. Полагани са така, че едната греда да остава видима към вътрешността на помещенията, докато външното лице е оформено от редове правоъгълни тухли. Вътрешното пространство в рамката е запълнено от дребни ломени камъни споени с хоросан. Над сантрача зидът във височина продължава с тухлени редове. При североизточния ъгъл на сграда № 2 са регистрирани 11 реда. От запазените части е видно, че отвътре външните зидове изцяло са обмазани с мазилка от бял хоросан с дебелина 0,015-0,025 м. От външната декорацията е по-разнообразна. Каменният цокъл е измазан в по-голямата си част. Отделни лица на камъни са оставени да изпъкват без мазилка. Във височина, при тухлените редове, декорацията е следната – покрити с фина мазилка от бял хоросан са по два реда тухли, като между тях един ред остава видим. Запазеността на зидовете е различна и варира между 0,40 и 1,75 м.

Допълнителна информация за представителния характер на проучваната сграда, освен откритите през 2012 г. голям брой керамопластични украси, са и откритите през този сезон декоративни тухли, използвани за украса на корнизите. Те са общо 3 вида – правоъгълни със заоблена под формата на дъга къса страна, Г-образни със заоблени като дъги хасти и Т-образни със заоблена като дъга средна хасти (обр. 3).

Проучванията през 2014 г. потвърждават стратиграфията установена в предходните години. Наблюдават се общо три пласта. Първият е хумус от светлокафява силно песъчлива пръст. Вторият е дебел пласт от рушевини (ломени камъни и хоросан в горната си част и фрагментирана строителна керамика в долната), в който се откриват отделни фрагменти битова керамика. Третият пласт е над

Обр. 2. Железен литиен кръст от сграда № 2, п. D, от XI–XII в.

Обр. 3. Декоративна тухла.

подовото ниво и е с дебелина от около 0,50 м в близост до зидовете и около 0,25 м в останалата част. Запълнен е с хоросан, пепел, въглени от горели греди и е силно наситен с фрагменти от битова керамика и находки. В него са открити две монети на император Мануил I Комнин (1143-1180), едната от които е от пожара на пода в помещение В, а другата северно от входа на помещение D. Керамичният комплекс включва различни съдове – монохромно сграфито, керамика със златиста ангоба, „селадон“ и др., характерни за периода XI–XII в. Последният пласт маркира голям пожар, който слага край на живота в крепостта. Находките в него ни дават основание към момента да го датираме в края на XII в.

№ 46. СРЕДНОВЕКОВЕН НЕКРОПОЛ В СЕДЛОВИНАТА ВЪВ ВЪТРЕШНИЯ ГРАД НА СРЕДНОВЕКОВНИЯ ГРАД ЧЕРВЕН

Стоян Йорданов

Досегашното проучване на територията на седловината във Вътрешния град показва, че в нейната източна половина в края на XII – началото на XIII в. съществуват некропол и малка църква (№ 13). Усилията ни през 2014 г. бяха съсредоточени в квадрати с №№ 15Б, 20, 20А, 20Б (църква № 13), 25 (обр. 1).

В северната част на кв. № 25 проучването обхваща площ с размери 5 x 3 м, 5 x 3 м и с дълбочина 1 м от север и 0,60 м от юг. Разкриха се два пласта с неравномерно променяща се дебелина. Горният е от сиво-черна пръст с хумус и е размесен с ограничено количество керамични фрагменти от периода XII–XVI в., животински и рибени кости, парчета от желязна крица и от стъклена стопилка, въглени, както и няколко нечетливи медни монети – предимно латински и български имитации от края на XII – началото на XIII в. В пласта има и единични фрагменти от железни предмети, от стъклени гривни и др. Обстановката показва, че този пласт е формиран основно от свличането на земни маси от високите части на седловината.

По-дълбокият пласт е от ломени камъни с различна големина, достигащи до ниво от много плътна стерилна жълта глина, която се разкрива на различна дълбочина навсякъде в пределите на седловината. В очертанията на изкопа неравната повърхност на глината постепенно се издига от север към юг.

В двата пласта на разкопаната площ и най-вече близо до нивото от глина се разкриха отделни или струпани фрагментирани човешки кости. Единственото погребение (*in situ*) (№ 4) бе разкрито на самата северна граница на кв. 25. Тази ситуация насочи проучването към съседния от север кв. № 20, където при предходни проучвания вече бяха разкрити няколко гроба. В югозападната част на този квадрат бе разчистена повърхността на високо разположената жълта глина. За уточняването на нейната вътрешна стратиграфия до западната му граница направихме сондаж с размери 1 x 1 м. В него се разкри вероятно подравняващ блокаж от ломени камъни без находки, дебел 0,50 м, който лежи отново върху жълтата глина. Сондажът бе запълнен. Гробовете не бяха разкрити.

Нов изкоп с размери 5 x 3 м, 5 x 1 м бе направен в кв. 15Б, северно от църква № 13. Отново се разкри блокажът от ломени камъни върху жълтата глина, който тук е с дебелина 0,80 м. Тъй като не бяха намерени данни за наличието на погребения и този изкоп бе запълнен.